

SY RYGGEN MIN MED
EI TJUKK NÅL OG EIN
TRÅD. LÆRAREN DIN
KAN VISE DEG KORLEIS.

FARGELEGG MEG!

SKRIV NAMNET
DITT I RAMMA
PÅ FORSIDA.

si vesle bok om

insekt

FN-SAMBANDET
UNITED NATIONS ASSOCIATION OF NORWAY

FN-SAMBANDET
UNITED NATIONS ASSOCIATION OF NORWAY

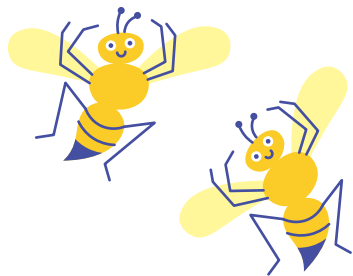
Kva er FN?

FN står for Dei foreinte nasjonane. FN er ein møteplass der leiarar frå alle landa i verda kan snakke med kvarandre. I FN freistar landa å bli samde om kva reglar og avtalar som skal gjelde i verda. Dei viktigaste temaa ein diskuterer i FN, handlar om fred og trygging, menneskerettar og berekraftig utvikling.

Kva er FN-sambandet?

FN-sambandet er ein organisasjon som jobbar for at alle i Noreg skal ha kunnskapar om FN og kva som skjer i verda.

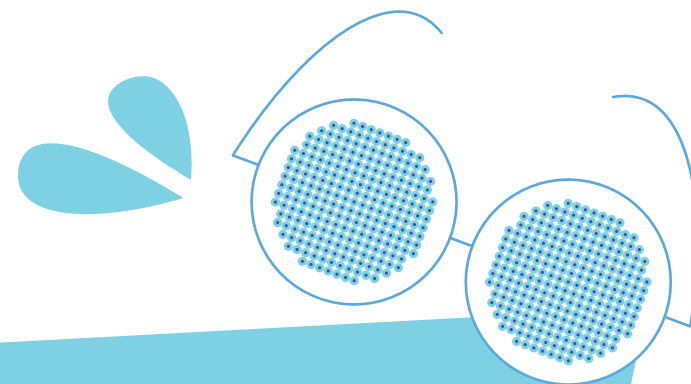
© FN-sambandet
1. utgåve, 2021
For 4.-7. klassetrinn
Tekst: FN-sambandet
Design og illustrasjon: Liv Ragnhild Kjellman

Kjelder
www.fn.no
www.sabima.no
www.beetlebee.me
www.nina.no

VISSTE DU AT ...

... alle insekt har seks bein?
Edderkoppen har åtte bein og er ikkje eit insekt!

... insekta luktar,
smakar og høyrer
med følehorn?

... auga til insekta eigentleg er
mange bitte små auge som
står tett i tett?

Dei livsviktige insekta

TRE AV FIRE DYREARTAR vi kjenner til på jorda i dag er insekt. Insekta kjem i mange ulike størrelsar, fargar og fasongar. Nokon er vakre, nokon er ekle, nokon er irriterande. Felles for dei aller fleste er at dei gjer ein **KJEMPEVIKTIG JOBB** for oss menneske.

Insekta **BRYT NED DAUDT MATERIALE** slik at næringsstoffa blir ført tilbake til jorda. Denne næringa er mat for nye plantar som veks opp. Insekta er mat for andre dyr som mellom anna fiskar, fuglar og reptil, som igjen kan vere mat for dyr og menneske.

Den viktigaste jobben insekta gjer for oss menneske, er når dei sørgjer for at **PLANTAR KAN BLOMSTRE OG FORMEIRE SEG**. Når insekta forsyner seg av søt nektar frå plantar, festar pollen seg til dei og blir tatt med vidare til neste plante. Pollen treffer den neste blomen, og det blir nye frø. Slik får vi eple, nøtter, paprika, sjokolade og mykje anna. Omkring ein tredjedel av all maten vi et har hatt bruk for insekt til pollinering.

VISSTE DU AT ...

... omtrent 2 milliardar menneske i verda et insekt?

OPPGÅVE 1: TEL BIENE

Kor mange bier finn du i heftet?

OPPGÅVE 2: FINN SVARET

Kvifor er insekta viktige for oss menneske?

Insekta er truga

I mai 2019 gav naturpanelet til FN ut ein stor rapport om korleis det står til med naturen. Her står det at ti prosent av dei rundt ein million artane med **INSEKT VI KJENNER TIL** i verda i dag, er **TRUGA AV UTRYDDING**. Naturpanelet til FN seier det er måten vi menneske brukar jordkloden på som utgjer ein trussel for insekta.

Menneskeleg aktivitet har dei siste 50 åra påverka korleis jorda ser ut. Vi har **HOGD NED MASSE SKOG** mellom anna for å lage plass til å dyrke mat til oss menneske, men også for å drive gruver. **SKOGEN ER HEIMEN** til dei fleste insekta, plantane og dyra. Når vi hogger han ned, får dei mindre plass å leve på.

VI MENNESKE FORUREINAR mellom anna ved at vi slepper søppel frå fabrikkar ut i elver, sjøar og hav. Utslepp av CO₂ bidreg til global oppvarming, som igjen gir klimaendringar. Desse tinga gjer livet til mange artar vanskeleg. Forskarar er usikre på kva dette vil føre til over lengre tid for insekt, plantar og dyr.

OPPGÅVE 3: BRA OG DÅRLEG

Finn minst to ting på biletet som er bra for insekta. Teikn grøn ring rundt dei. Finn minst to ting på biletet som er dårleg for insekta. Teikn raud ring rundt dei.

OPPGÅVE 4: FINN SVARET

Nemn to årsaker til at insektartar er truga av utrydding.

OPPGÅVE 5: DISKUTER I KLASSA

Kva for nokon problem kan jordbruk skape for insekta?

VISSTE DU AT ...

... meir enn $\frac{3}{4}$ av verdas dyr er insekt?

... monarksommarfuglen flyr heile 4 000 km frå Canada til Mexico kvar haust? Sommarfuglen veg eit halvt gram og er 10 cm lang.

... regnskogen er heimen til over halvparten av alle insekt-, dyre-, og planteartar?

Kva skal vi med artsmangfald?

Ein art er ein type dyr, insekt, fugl eller plante. Artsmangfald er ein annan måte å seie at det finst **MANGE FORSKJELLIGE ARTAR** på. Artsmangfald er viktig fordi nesten alle artar spelar ei viktig rolle der dei lever. Om ein plante- eller dyreart skulle bli borte frå eit naturområde, er det ikkje sikkert at vi legg merke til det så raskt. Arten kan ha hatt ein **VIKTIG JOBB AKKURAT HER**, og om han blir borte, er det usikkert kva for innverknad det vil ha på området. I dag veit vi for lite om kva som skjer om ein art forsvinn, og vi må derfor **TA VARE PÅ ALLE ARTAR**.

FN jobbar for å sikre at vi tar vare på artsmangfaldet i verda.

OPPGÅVE 6: FINN SVARET

Kva er artsmangfald, og kvifor er det viktig?

Verda har ein felles plan

Å ta vare på insekta er viktig for å få til ei **BEREKRAFTIG UTVIKLING**, mellom anna fordi dei spelar ei viktig rolle for at alle menneske skal ha tilgang til **NOK OG SUNN MAT**. Berekraftig utvikling handlar om å gjere verda til ein stad der **ALLE MENNESKE HAR LIKE MOGLEGHEITER** for gode liv, samstundes som vi tar omsyn til grensene planeten vår har, og ikkje øydelegg for dei som **KJEM SEINARE**.

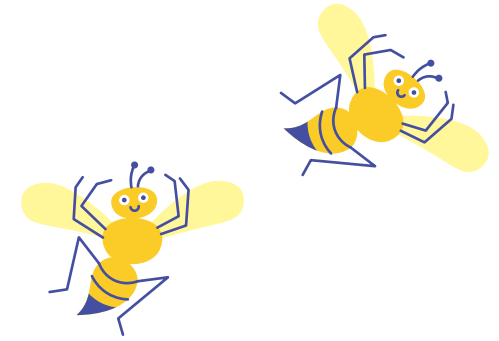
I 2015 blei verdas leiarar i FN samde om ein arbeidsplan med 17 mål for korleis vi skal **UTRYDDE FATTIGDOM, REDUSERE ULIKSKAP OG STOPPE KLIMAENDRINGANE** innan 2030. Måla har fått namnet FNs berekraftsmål og gjeld for alle land, også Noreg.

OPPGÅVE 7: FINN SVARET

Kva er berekraftsmåla til FN?

OPPGÅVE 8: DISKUTER I KLASSA

Insekta er viktige for at vi skal nå berekraftsmål 2 og 15. Kvifor trur de insekta er viktige for å nå desse måla? Klarar de å finne fleire berekraftsmål kor insekta er viktige? Er det nokon mål som er ekstra viktige for at insekta skal ha det bra? Diskuter i klassa, og set ring rundt alle måla de finn.

Kva kan vi gjere for å hjelpe insekta?

Vi veit meir om kva som er **SKADELEG** og kva som **HJELPER** insekta no enn vi gjorde før. Det er bra – for det betyr at det er mange som **KAN GJERE NOKO**. Dei som bestemmer i eit land, har eit ekstra ansvar for å passe på.

I Noreg finst det **LOVER OG REGLAR** som også skal passe på at vi tar vare på artsmangfaldet. Bønder kan **FÅ PENGAR TIL Å GJERE EIN EKSTRA INNSATS** for at det skal vere bra for insekta å vere på områda dei eig. Mellom anna sørgjer no fleire bønder for at det er meir **VILLE VEKSTAR PÅ JORDA** deira, slik at dei tiltrekker seg humler, bier og andre insekt.

DU OG EG kan også hjelpe til. Vi kan til dømes la vere å bruke sprøytemiddel som er skadelege for naturen, og vi kan **SÅ VEKSTAR SOM BIENE OG HUMLENE LIKER** i ei blomsterkasse på balkongen eller i hagane våre.

LÆR MEIR → Sjå filmen frå Sabima om kvifor vi treng naturmangfald! Gå til www.youtube.com og søk på «Hvorfor trenger vi naturmangfold?»

LÆR MEIR → Sjå filmen frå Sabima om kva vi kan gjere for å ta vare på naturmangfald! Gå til www.youtube.com og søk på «Hvordan kan vi ta vare på naturmangfoldet?»

OPPGÅVE 9: FINN SVARET

Gi nokon døme på kva du kan gjere for å hjelpe insekta.

OPPGÅVE 10: DISKUTER I KLASSA

Bli detektivar! Veit de kva for nokon pollinerande insekt som lever der de bur? Har dei det bra, eller er nokon av artane i ferd med å forsvinne?

Ta kontakt med miljøavdelinga i kommunen dykkar eller ein lokal miljøorganisasjon, og høyr korleis insekta har det hos dykk. Gjer kommunen noko for å ta vare på insekta? Er det noko de i klassa kan hjelpe til med?

OPPGÅVE 11: KOR HAR INSEKTA DET BRA?

Teikn eit kart over uteområda på skulen eller i nabolaget ditt. Sett ein ring rundt dei stadane som er bra for insekta. Teikn noko som kan gjere staden enda betre for insekta.

OPPGÅVE 12: FRAMTIDA TIL INSEKTA

Ingen kan vite heilt sikkert korleis framtida ser ut. Kanskje alle insekta forsvinn? Eller kva om alle land samarbeider så godt at jorda blir ein superduper stad for insekta?

Skriv eit dikt om insekt og framtida. Korleis trur DU framtida ser ut for insekta?

OPPGÅVE 13: TENK SJØLV

Skriv tre ting du synast andre bør vite om insekt.

LÆR MEIR → Vil du vere med på jakta etter artar i naturen?
Bli med på www.artsjakten.no!

LÆR MEIR → Sjå filmen frå GlobalisVideo om paranøtt-treet!
Gå til www.youtube.com og søk på «Paranøtten».

LES MEIR → Gå til www.fn.no og finn temasidene våre om klimaendringar, regnskog, FNs berekraftsmål, berekraftig utvikling, naturmangfald og mykje, mykje meir.

VISSTE DU AT ...

... Noreg er eit av dei viktigaste landa i verda for humler? Heile 35 av dei drygt 250 humleartane vi kjenner til i dag bur her.

